

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia Politologica XI (2013)

Łukasz Zweifel

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Ruch Autonomii Śląska

Temat Ruchu Autonomii Śląska i związany z nim projekt autonomii regionu stał się ostatnio głośny, głównie dzięki kontrowersyjnym wypowiedziom niektórych znanych polityków¹. Dla części opinii publicznej autonomiczne ambicje Ślązaków okazały się sporym zaskoczeniem. Zadawano pytanie, skąd w jednolitej narodowościowo Polsce pojawiają się ludzie, którzy nagle, nie wiadomo dlaczego, żądają autonomii dla swojego regionu. Postulaty wysuwane przez RAŚ wydają się niektórym Polakom nie dość, że niespotykane w historii Polski, to jeszcze zagrażające integralności terytorialnej kraju². Dlatego zanim przejdziemy do opisu Ruchu Autonomii Śląska, należy parę słów poświęcić historii Górnego Śląska, a przede wszystkim samym Górnoszlązakom.

Protoplaści Ruchu Autonomii Śląska – krótki rys historyczny

Nie tylko w czasach nam współczesnych Górnoszlązacy poczuli się do własnej odrębności, podobnie było z ich przodkami żyjącymi pod panowaniem czeskim, austriackim, pruskim i niemieckim. Cześć Górnoszlązaków twierdziła, że nie można ich porównywać do typowych narodów europejskich, dla których podstawowym wyznacznikiem narodowości jest język. Mówili, że „są istotnie narodem mieszanym, jak Szwajcarzy, Belgowie lub Amerykanie w Stanach Zjednoczonych, więc stosownie do tej odrębnej właściwości nie można ich rozkładać na Niemców i Polaków, tylko pod nazwą Górnoszlązaków uważać jako całość”³. Łączyć ich miała przede wszystkim

---

¹ W. Szacki, *Prezes PiS znalazł zakamuflowaną opcję niemiecką*, „Gazeta Wyborcza” 04.04.2011, <http://wyborcza.pl/1,75478,9370339>, dostęp 16.05.2011.

² Obawy wydają się mocno przesadzone, ale trudno dziwić się takim reakcjom, jeśli nawet otwarcie taniego połączenia kolejowego Poznania z Berlinem spotkało się ze zdecydowanym sprzeciwem polskiego rządu, argumentującego, że „może to prowadzić do osłabienia spójności terytorialnej naszego kraju”. Szerzej zob.: *Nie będzie tanich pociągów Poznań–Berlin*, „Rynek Kolejowy”, 20.08.2010, <http://www.rynek-kolejowy.pl/17698/>, dostęp 16.05.2011.

³ „Bund-Związek”, 1921, za: D. Jerczyński, *Historia Narodu Śląskiego, prawdziwe dzieje ziem śląskich od średniowiecza do progu trzeciego tysiąclecia* (Historyjo ślunskij nacyje

kultura, która nie była ani niemiecka, ani polska. Zwolennik separatyzmu śląskiego Józef Koźdoń mówił wprost „Niemcem nie jestem, wszakże nie jestem też i być nie chcę Polakiem [...]. Ślązak jestem po polsku mówiący [...]. Wspólnota językowa nie stanowi o związku narodowym. Decydującym czynnikiem jest wspólnota duchowa. Śląsk miał tę wspólnotę: własne, odrębne tradycje krajowe”⁴.

Trudno było w przypadku Śląska mówić o tożsamości narodowej opartej na jednym języku, bowiem żyjąc w wielonarodowościowym środowisku posługiwali się oni co najmniej dwoma językami, w domu językiem śląskim, a w kontaktach zewnętrznych niemieckim lub polskim. Mówienie jednym z tych języków nie oznaczało wcale, że dana osoba uważa się za Niemca czy Polaka⁵. Zresztą ci ostatni często byli postrzegani negatywnie. Jak pisał w 1869 roku wybitny polski lingwista Lucjan Malinowski: „od ludności polskiej ościennych krajów, zwłaszcza na granicach, lud śląski stroni”⁶. Na Śląsku pod koniec wieku XIX określenie Polak było obraźliwe, kojarzyło się, jak tłumaczył Malinowski, mieszkańcom miejscowości leżących nad granicą z Królestwem z grupami „włóczęgów”. Złą opinią cieszyli się robotnicy z Galicji zatrudniani do pracy fizycznej w kopalniach i fabrykach, którzy poprzez swoje zachowanie, bójkę, pijaństwo oraz kradzieże odstręczali od siebie ludność śląską⁷. Ślązacy uważali, że bliżej im do Niemców niż do Polaków:

Lud nasz bardziej zbliżony jest do ludu niemieckiego, z którym sąsiaduje na zachód, niż do ludu polskiego w Galicji [...]. Ta mieszana śląska narodowość jest koniecznym wynikiem rozwoju historycznego, jaki nasz lud przechodził; przed wiekami odłączony został od Polski, przeszedł pod wiele lepsze rządy niemieckie i zachowując język pierwotny, nabył przez zetknięcie z wysoką cywilizacją niemiecką owych właściwości, którymi góruje nad ludem zostającym ciągle pod rządami polskimi⁸.

W polskiej literaturze przedmiotu taką postawę ludu śląskiego tłumaczono „brakiem normalnej więzi z narodem polskim”, co owocowało według niektórych autorów „silniejszym przywiązaniem do regionu, dumą regionalną”⁹. Jest to jednak pewne uproszczenie, bowiem pomimo intensywnych działań polskiego ruchu narodowego na przełomie XIX i XX wieku na terenie Śląska, polonizacji w dwudziestolecium międzywojennym, nadal istniała liczna grupa ludności labilna narodowo, która myślała o sobie jako o Ślązakach. Wojciech Korfanty uważał, że jest to nawet do 30

---

dziunie na zicher zymów ślunskich łod strzedniowiyczo ku proga trzecigo milynium), Zabrze 2006, s. 30.

⁴ Ibidem, s. 31.

⁵ P. Dobrowolski, *Ugrupowania i kierunki separatystyczne na Górnym Śląsku i w Cieszyńskim w latach 1918–1939*, Warszawa 1972, s. 32–33.

⁶ D. Jerczyński, *Śląski ruch narodowy*, Zabrze 2006, s. 11.

⁷ Szerzej P. Dobrowolski, *Ugrupowanie i kierunki...*, s. 41.

⁸ Ibidem, s. 48.

⁹ Ibidem, s. 31.

procent ludności województwa śląskiego. Ślązakom nie udało się stworzyć państwa, ale tworzyli wyraźnie zdefiniowaną społeczność kulturowo-językową¹⁰.

Jedną z pierwszych organizacji politycznych Ślązaków była Śląska Partia Ludowa (SPL) założona w 1909 roku przez Józefa Koźdonia, której celem politycznym było propagowanie kultury regionalnej oraz obrona przed polskim nacjonalizmem¹¹.

Po I wojnie światowej na arenie międzynarodowej pojawiły się państwa, które zaczęły zgłaszać roszczenia do ziem śląskich. Politycy śląscy nie przyglądali się biernie rozwojowi wydarzeń. W 1919 roku, z inicjatywy Edwarda Latacza oraz braci Tomasza i Jana Reginków, w Bytomiu powstał Związek Górnoślązaków, który postulował utworzenie na terenie Górnego Śląska niezależnego państwa z dwoma językami urzędowymi – polskim i niemieckim. Po nawiązaniu kontaktów ze zwolennikami Koźdonia chciano włączyć do niego ziemie Śląska Cieszyńskiego, Śląska Opawskiego oraz Kraju Sudeckiego. Nowe państwo miało mieć ustrój podobny do Szwajcarii¹².

Projekt separatystów śląskich był popierany przez przemysłowców i posiadaczy ziemskich (należał do nich m.in. książę von Pless), których zamiarem było stworzenie wolnego państwa śląskiego (Freistaat Schlesien). Niepodległość i integralność terytorialną miały zagwarantować mocarstwa światowe, a w szczególności Stany Zjednoczone¹³.

Niesprzyjająca sytuacja międzynarodowa, przeciw Francji oraz działania Niemiec, Polski i Czechosłowacji doprowadziły do upadku tego projektu i podziału Śląska. Zanim jednak do tego doszło, walkę o dusze Ślązaków stoczyły dwa nacjonalizmy, polski i niemiecki. Każda ze stron obiecywała im szeroką autonomię w ramach swojego państwa. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej 15 lipca 1920 roku uchwalił ustawę konstytucyjną zawierającą statut organiczny województwa śląskiego (Dz.U.R.P. Nr 73, poz. 497). Ustawa Reichstagu z 27 listopada 1920 roku *O Górnym Śląsku*, przewidywała, że w ciągu dwóch miesięcy od daty przejścia przez Niemcy terenu plebiscytowego odbędzie się w całej prowincji górnośląskiej referendum w sprawie

---

¹⁰ J. Gorzelik, *Ruch śląski – między nacjonalizmem i regionalizmem*, [w:] *Nadciągają Ślązacy*, red L. Nijakowski, Warszawa 2004, s. 19.

¹¹ Publicyści „Ślązaka” (organ prasowy SPL) krytykowali działania polskich narodowców na terenie Śląska, a w szczególności artykuły ukazujące się w prasie narodowej, uważając, że głoszą nieprawdę i skłócają Ślązaków. „Człowiek nie znający stosunków panujących na Śląsku – pisali – musi sobie przedstawiać kraj nasz według opowiadań «Dziennika» i «Gwiazdki» jako Morze Czerwone utworzone przez płynącą krew polską. Według tych gazet ludność polska na Śląsku wala się na ziemi jako jeden człowiek, tratowana i masakrowana przez Niemców. [...] tymczasem sprawa ma się całkiem inaczej. [...] do niedawna jeszcze Ślązakowi, czy już był Czechem czy Polakiem, ani się śniło prowadzić wojny z Niemcami. [...] nastały teraźniejsze nieznośne czasy. Podjudzano i szcuto jedną narodowość przeciw drugiej. Jest to przeklęta robota Wszechpolaczków i przywędrowanych Czechów”. *Zbójecka robota*, „Ślązak” 1910, nr 1 (47), s. 2.

¹² J. Gorzelik, *Ruch śląski...*, s. 21.

¹³ Przeciwna temu projektowi była Francja, widząc w nich inspirującą rolę niemieckiego kapitału – szerzej zob. J. Ciągwa, *Autonomia śląska (1922–1939)*, Katowice 1988, s. 4.

utworzenia kraju górnośląskiego w ramach Rzeszy¹⁴. Dlatego nieprawdziwe jest zdaniem zwolenników Ruchu Autonomii Śląska stwierdzenie, że w powstaniach śląskich walczone o przyłączenie Śląska do Polski. Ślązacy walczyli o autonomię, jedni w ramach państwa, polskiego a drudzy w ramach państwa niemieckiego¹⁵. W związku z tym na Śląsku można spotkać się z określeniem powstań śląskich jako wojny domowej. Cześć Górnoślązaków była przeciwna nie tylko plebiscytowi, ale krytycznie wyrażała się o powstaniach śląskich:

Tak jak godom, u mie w rodzinie boł ino jedyn powstaniec i po prowdzie to sie koždy z niego trocha śmioł. No bo co to za bohater, jak weźnie pistoula i idzie wojować z ludźmi, z kerymi my sam tela lot razym mieszkali. Na wojna to można iść jak przidzie sam wróg, a nie ze somsiadami. To nie ma sie co dziwić, że uojciec nie rod godali o tym cołkim powstaniu¹⁶.

Po przyłączeniu części Górnego Śląska do Polski działalność separatystów uległa osłabieniu. Nowo utworzone województwo śląskie stało się areną walk dwóch nacjonalizmów, niemieckiego i polskiego. Brakowało miejsca dla trzeciej siły¹⁷. Ślązacy zostali zmuszeni do opowiedzenia się po jednej lub po drugiej stronie, bowiem jak mówił ówczesny wojewoda śląski Michał Grażyński: „my Polacy lubimy jasne sytuacje i cenimy charaktery określone. Dlatego odnosimy się z szacunkiem do uczciwych Czechów i Niemców, ale nie możemy tolerować żadnych typów pośrednich”¹⁸. Polityka polonizacji nie cieszyła się jednak uznaniem u części Górnoślązaków, czego wyrazem były wyniki wyborów komunalnych z 19 listopada 1926 roku nazywane też drugim plebiscytem śląskim¹⁹. Większość mandatów wtedy uzyskały ugrupowania niemieckie, np. w Katowicach – 56,7%, w Świętochłowicach 54%, a w Królewskiej Hucie (Chorzów) aż 70,3%. Górnoślązacy głosowali na ugrupowania mniejszości niemieckiej (mniejszość niemiecka stanowiła około 7% mieszkańców województwa śląskiego).

---

¹⁴ Jednak projekt niemiecki w przeciwieństwie do polskiego nie wszedł w życie, szerzej ibidem, s. 7–10.

¹⁵ R. Woźniczek, *Z karabinem po autonomię*, „Jaskółka Śląska” 2005, nr 6, s. 1 i 7. Artykuł dostępny jest w wersji elektronicznej, w: <http://www.stolica.opole.pl/?powstania-slaskie-1919-21,20>, dostęp 3.12.2010.

¹⁶ *Powstanie to było coś dziwnego*, <http://www.jaskolkaslaska.eu/848/powstanie-to-bylo-cos-dziwnego>, dostęp 3.12.2010.

¹⁷ „W województwie śląskim w ogóle nie występują jako znacząca siła polityczna separatyści, których znaczenie tak rosło od przełomu lat. Polsko-niemiecki konflikt narodowościowy od czasu plebiscytu nie pozwalał już na poszukiwanie «trzeciego rozwiązania»”. Szerzej zob. R. Kaczmarek, M. Kucharski, A. Cybula, *Alzacja/Lotaryngia a Górny Śląsk dwa regiony pogranicza 1648–2001*, Katowice 2001, s. 207.

¹⁸ J. Gorzelik, *Ruch śląski...*, s. 22.

¹⁹ H. Waniek, *Krajobraz po powstaniach*, „Tygodnik Powszechny” 2009, nr 17, <http://tygodnik.onet.pl/1,26046,druk.html>, dostęp 3.12.2010.

Powstanie i działalność Ruchu Autonomii Śląska

Odrodzenie regionalizmu śląskiego nastąpiło dopiero po roku 1989, wraz z upadkiem systemu komunistycznego w Polsce. Zdaniem części Ślązaków przełom polityczny nie przyniósł oczekiwanych zmian. W 1990 roku powstał Ruch Autonomii Śląska, który za główny cel postawił sobie wymuszenie na władzach centralnych zmianę nastawienia do Śląska. Stowarzyszenie postulowało przywrócenie przedwojennej autonomii Górnego Śląska. Proponowało, wzorując się na regionalizmie zachodnioeuropejskim, wprowadzenie w Polsce silnych, autonomicznych województw, które byłyby niezależne finansowo od władzy centralnej i samodzielnie decydowałyby o własnych sprawach. W miejsce państwa jednolitego, scentralizowanego miało powstać „jednolite państwo regionów”²⁰. W roku 1993 RAŚ stał się członkiem Ligi Regionów, organizacji postulującej podział Polski na 12 autonomicznych regionów (jej członkami jest także Związek Górnośląski, Związek Podhalan i Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie)²¹.

Regionalizm można zdefiniować jako pewnego rodzaju związek między zbiorowością a terytorium, które ona zamieszkuje. Więzy łączące mają charakter historyczny, etniczny i kulturowy. O regionalizmie mówimy, gdy zbiorowość terytorialna poszukuje własnej tożsamości wewnątrz większego systemu państwowego. Regionaliści mogą dążyć do stworzenia regionalnego szczebla zarządzania, wtedy mamy do czynienia z regionalizmem administracyjnym lub politycznym. Czasem jednak ograniczają się tylko do działań w sferze kulturowej i etnicznej. Najczęściej regionalizm pojmowany jest jako prawo danej społeczności do samostanowienia i samorządu, co równoznaczne jest z decentralizacją władzy państwowej²². Jeżeli bazę poparcia stanowią jednocześnie region rozumiany jako część terytorium państwa i grupa o określonej tożsamości etnicznej, mówimy o etnoregionalizmie²³.

Ruch Autonomii Śląska jako organizacja uważająca się za reprezentanta interesów regionu oraz grupy etnicznej początkowo w swoim programie politycznym żądał przywrócenia statutu organicznego województwa śląskiego z roku 1920²⁴. Statut został zniesiony w roku 1945 decyzją Krajowej Rady Narodowej. Dokonano tego łamiąc zapisy obowiązującej w tym czasie Konstytucji marcowej. Działacze Ruchu Autonomii Śląska w 1995 roku w otwartym liście do prezydenta RP Lecha Wałęsy domagali się unieważnienia decyzji KRN znoszącej statut organiczny

²⁰ *Deklaracja Ligi Regionów*, „Jaskółka Śląska” 1993, nr 12, s. 3.

²¹ P. Górski, *Liga Regionów – integracja przeciw centralizacji*, http://new-arch.rp.pl/arttykul/10498_quot;Liga_Regionowquot;_--_integracja_przeciw_centralizacji.html, dostęp 3.12.2010,

²² K. Właźlak, *Rozwój regionalny jako zadanie administracji publicznej*, Warszawa 2010, s. 19–26.

²³ *Regionalist Parties in Western Europe*, ed. L. DeWinter, H. Türsan, Routledge, London and New York 2007, s. 5.

²⁴ Sejm Ustawodawczy nadał województwu śląskiemu autonomię 15 VII 1920 r., wydając ustawę konstytucyjną zawierającą statut organiczny województwa śląskiego. Szerzej zob. J. Ciągwa, *Autonomia śląska...*, s. 5.

województwa śląskiego²⁵. Nawiązując do ustawy z 15 lipca 1920 roku RAŚ chciał powołania Skarbu Śląskiego, który miał być zasilany z podatków miejscowych. Większość wpływów podatkowych z województwa śląskiego (do 60%) miało pozostać w regionie. Kolejną inicjatywą był pomysł reaktywacji Sejmu Śląskiego jako regionalnej legislatury oraz wybieranego w wyborach powszechnych wojewody – regionalnej władzy wykonawczej. Wszystkie postulaty poza ostatnim były faktycznie żądaniem powrotu do stanu prawnego z roku 1920. Nowym pomysłem było wyłanianie w bezpośrednich wyborach wojewody, który w przedwojennym województwie śląskim był powoływany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Prezesa Rady Ministrów²⁶.

Program Ruchu Autonomii Śląska uległ na przestrzeni lat pewnej ewolucji, od popierania idei powrotu do autonomii sprzed II wojny światowej do projektu nowoczesnego statutu organicznego, którego autorzy wzorują się na rozwiązaniach autonomii Katalonii²⁷. W początkowych latach nowego stulecia nastąpiła zmiana pokoleniowa we władzach stowarzyszenia. Członkowie nowych władz uważali, że statut organiczny z roku 1920 odpowiadał tamtej rzeczywistości, jednak w wieku XXI sytuacja wymaga rozwiązań idących z duchem czasów. Wyrazem tych tendencji był nowy projekt statutu organicznego dla Śląska, który ogłoszono w 2010 roku. Zgodnie z nowym projektem jednostka autonomiczna nosiłaby nazwę Regionu Autonomicznego Górny Śląsk, który stanowiłby część terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Władze wykonawczą sprawowałby premier wraz z rządem, wyłanianym przez dwuizbowy parlament. W taki sposób wybrany rząd powoływany byłby przez prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. W sytuacji gdy parlament nie byłby w stanie powołać rządu lub nie udzieliłby istniejącemu wotum zaufania, o jego rozwiązaniu decydowałby prezydent RP. Władzą ustawodawczą regionu miałyby być Sejm Górnośląski składający się z 80 posłów i Senat Górnośląski z 24 senatorami wybieranymi w wolnych, równych i powszechnych wyborach na czteroletnią kadencję. Siedzibą rządu i parlamentu mają być Katowice. Region poza wymienionymi instytucjami politycznymi ma mieć własny sąd administracyjny, Górnośląski Sąd Administracyjny, którego prezesa powoływałby prezydent RP. Siedziba sądu mieściłaby się w Opolu. Całkowicie nową ideą jest pomysł powołania Górnośląskiego Rzecznika Praw Obywatelskich z siedzibą w Bielsku-Białej.

Przedstawicielem władz centralnych w regionie miałyby być wojewoda, który kontrolowałby poczynania władz autonomicznych. Do kompetencji wojewody należałoby prawo do zaskarżania decyzji władz autonomicznych do Trybunału Konstytucyjnego RP. Trybunał Konstytucyjny orzekałby o konstytucyjności poczynania organów władzy politycznej Regionu Autonomicznego Górny Śląsk, jego orzeczenie byłoby ostateczne. Do zadań administracji centralnej należałyby sprawy związane z obronnością kraju, polityką zagraniczną, monetarną oraz infrastrukturą

²⁵ *List do Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej*, „Jaskółka Śląska” 1995, nr 2, s. 1.

²⁶ J. Ciągwa, *Autonomia śląska...*, s. 19.

²⁷ *Projekt nowoczesnego Statutu Organicznego*, http://autonomia.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=594&Itemid=15, dostęp 3.12.2010.

o charakterze ogólnokrajowym. Region miałby ograniczoną podmiotowość międzynarodową, mógłby zawierać umowy międzynarodowe, pod warunkiem że nie będą one sprzeczne z Konstytucją RP. Szczególnie ważną rolę odgrywałby Skarb Górnośląski odpowiedzialny za pobór wszelkich danin z regionu, z wyjątkiem podatków zastrzeżonych dla gmin. Co roku Skarb przekazywałby część z opłat fiskalnych należnych administracji centralnej. Naczelnik Skarbu Górnośląskiego podlegałby rządowi regionalnemu²⁸.

W skład autonomicznego województwa śląskiego mają wejść tylko ziemie uznane za historycznie należące do Górnego Śląska²⁹, co oznacza, że tereny dawnego województwa częstochowskiego³⁰ i część Podbeskidzia mają znaleźć się w innych regionach³¹. Region Autonomiczny Górny Śląsk posiadałby własne godło oraz flagę.

Ryc. 1. Mapa Regionu Autonomicznego Górny Śląsk

Legenda:

kolor granatowy: autonomiczne województwo śląskie

Źródło: Projekt Statutu Organicznego Autonomicznego Górnego Śląska, s. 22

²⁸ Na podstawie nowego statutu organicznego oraz wywiadu z jego autorem B. Świerkiem, przeprowadzonym dnia 02.12.2010.

²⁹ K. Dziąćko, *Mniejszości etniczne w Polsce – Ślązacy*, <http://www.etnologia.pl/polska/teksty/mniejszosci-etniczne-w-polsce-slazacy.php>, dostęp 3.12.2010.

³⁰ W 1999 r. weszła w życie reforma administracyjna, zgodnie z którą terytorium Polski zostało podzielone na 16 województw (w latach 1975–1998 było ich 49), zlikwidowano m.in. województwo częstochowskie, które weszło w skład nowego województwa śląskiego. Szerzej: *Reforma administracyjna*, „Monitor Samorządowy”, <http://www.regiozet.pl/monitor.php?lg=0&art=6&unit=4>, dostęp 20.05.2011.

³¹ *Autonomia dla Śląska*, „Jaskółka Śląska” 1996, nr 3–4, s. 13.

Ryc. 2. Wzór flagi i godła Regionu Autonomicznego Górny Śląsk

Źródło: Projekt Statutu Organicznego Autonomicznego Górnego Śląska, s. 23

Formuła stowarzyszenia jest otwarta. W początkowym projekcie statutu członkiem RAŚ – mógł zostać każdy Ślązak. Przyjęto jednak zasadę, że członkiem może zostać każda osoba, która żyje w województwie opolskim, śląskim, mieszkała na tych terenach i czuje się z nimi związana emocjonalnie, a przede wszystkim „uznaje cele i statut Ruchu”. Członkami stowarzyszenia są osoby rozsiane po całym świecie, żyjące w Niemczech, Kanadzie, USA, a nawet na Dominikanie³².

Polityka popierania regionalizmu, nieumieszczenie w programie haseł nacjonalistycznych, spowodowała, że część członków RAŚ, dla których kwestia narodowości śląskiej była priorytetowa, założyła osobną organizację – Związek Ludności Narodowości Śląskiej³³. Niektórzy publicyści uważają, że za tą decyzją stała chęć uzyskania statusu mniejszości narodowej, a co za tym idzie otrzymania podobnie jak mniejszość niemiecka zagwarantowanej puli miejsc w parlamencie³⁴. W latach 1997–2004 komitetem założycielskim kierował późniejszy przewodniczący Ruchu Autonomii Śląska Jerzy Gorzelik. W roku 2004 władzę przejęli nacjonalistyczni działacze śląscy na czele z Andrzejem Rocznikiem. Od tego czasu relacje między tymi organizacjami uległy pogorszeniu. Działacze RAŚ twierdzą, że ZLNŚ skrajna szkodzi idei regionalizmu³⁵. Szczególnie było to widoczne w komentarzach władz RAŚ dotyczących kontrowersyjnych wypowiedzi przewodniczącego Związku Ludności Narodowości Śląskiej Andrzeja Rocznika³⁶.

³² *Członkostwo w Ruchu Autonomii Śląska*, http://autonomia.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=35&Itemid=31, dostęp 3.12.2010.

³³ Na podstawie wywiadu przeprowadzonego z Jerzym Gorzelikiem 02.12.2009.

³⁴ J. Dziadul, *Jaskółka kała gniazdo*, „Polityka” 2000, nr 18, s. 29–30.

³⁵ *Związek Ludności Narodowości Śląskiej szkodzi śląskiemu regionalizmowi*, <http://gornyslask.wordpress.com/2009/08/24/zlns/>, dostęp 3.12.2010.

³⁶ Zarząd Ruchu Autonomii Śląska stanowczo odciął się od manipulacji historią, jakiej dopuścili się działacze Związku Ludności Narodowości Śląskiej. Jerzy Gorzelik porównał działaczy ZLNŚ do „pożytecznych idiotów”. Szerzej „Dziennik Zachodni” 24.08.2009.

W 2008 roku Rocznik w imieniu Związku Ludności Narodowości Śląskiej zwrócił się z apelem do premiera Donalda Tuska o szybkie uznanie przez Polskę niepodległości Abchazji i Osetii Północnej. W rok później nazwał deklarację o nie-agresji, którą w 1934 roku podpisał z Niemcami Józef Piłsudski, paktem Hitler-Piłsudski³⁷. Jednym z powodów oficjalnego odcinania się od ZLNŚ jest fakt, że temat narodowości śląskiej jest bardzo kontrowersyjny, wzbudza duże emocje³⁸, co może szkodzić idei nadrzędnej autonomistów czyli regionalizmowi. Polityczni adwersarze autonomistów są przekonani, że cała sprawa ma jeden cel, pozbycie się radykałów, którzy psuli wizerunek autonomistów śląskich.

Część przeciwników politycznych jest przekonana, że RAŚ i ZLNŚ prowadzą podwójną grę, która „już była ćwiczona wielokrotnie w przeszłości – tzw. naród śląski ogłaszał coś radykalnego, a przewodniczący RAŚ Jerzy Gorzelik odcinał się”³⁹. Faktem jest, że na stronie internetowej ZLNŚ w trakcie kampanii wyborczej do parlamentu w roku 2007 jako „najbliższe trefy ZLNŚ” podani byli kandydaci popierani przez RAŚ⁴⁰. Jest to raczej dowodem na poprawne relacje między tymi organizacjami w tamtych latach.

Oskarżenia o dążenie do separatyzmu pojawiły się już na początku istnienia RAŚ⁴¹. Zarzucano, że jego członkowie chcą przyłączyć Śląsk do Niemiec lub stworzyć państwo śląskie⁴². Regionaliści odpowiadali, że Niemcy po kłopotach związanych z przyłączeniem byłej NRD nie mają najmniejszej ochoty na anektowanie kolejnych terytoriów. Sami Ślązacy też tego nie chcą, bo ci którzy chcieli być obywatelami niemieckimi, dawno już do Niemiec wyjechali⁴³. Najlepszym dowodem na lojalność Ślązaków wobec państwa polskiego jest fakt, że z 173 153 osób deklarujących narodowość śląską w spisie powszechnym z 2002 roku, aż 172 682 miało polskie obywatelstwo, czego nie można powiedzieć o innych mniejszościach

³⁷ *Kłamcy i demagodzy. Andrzej Rocznik*, <http://www.ivrozbiorpolski.pl/index.php?page=roczniok>, dostęp 3.12.2010.

³⁸ Projekt uchwały, która ma zadekretować, że naród śląski nie istnieje, Rajmund Pollak złożył podczas ostatniej sesji sejmiku. „Uważam, że nie ma sprzeczności między byciem Ślązakiem a byciem Polakiem. Narodu śląskiego nie ma i nigdy nie było” – mówi Pollak. Szerzej P. Jedlecki, *Grupa radnych sejmiku województwa nie chce narodu śląskiego*, <http://katowice.gazeta.pl/katowice/1,35019,1582548.html>, dostęp 3.12.2010

³⁹ P. Pietrasz, *Ślązacy odwdzięczają się komunistom*, Biuletyn PiS województwa śląskiego, „Zapis Śląski”, <http://www.zapis.w.szu.pl/artykuly.php?f=2>, dostęp 3.12.2010.

⁴⁰ *Najbliższe trefy ZLNŚ*, w: <http://zlns.republika.pl/>, dostęp 3.12.2010.

⁴¹ *Wraca śląski nacjonalizm*. Z Piotrem Spyryą, prezesem Ruchu Polski Śląsk, rozmawia Agata Pustułka. „Był taki czas, że RAŚ otwarcie głosił hasła separatystyczne. Gdy Jerzy Gorzelik został szefem Ruchu, te głosy ucichły. Może to jakaś gra? Nie wykluczam”. <http://wodzislawslaski.naszemiasto.pl/archiwum/1770880,kuszenie-slaska-autonomia,id,t.html>, dostęp 3.12.2010.

⁴² *Wywiad z wiceprezesem RAŚ Ryszardem Klingerem*, „Jaskółka Śląska” 1994, nr 3, s. 1.

⁴³ *Oderwać Śląsk od Polski? Nie wiercie w te bajki!*, „Jaskółka Śląska” 2010, nr 11, s. 3.

narodowych w Polsce⁴⁴. Oponenti uważali, że po wygranych wyborach ukaże się prawdziwe antypolskie oblicze Ruchu Autonomii Śląska, nowej V kolumny, której celem jest kolejny rozbiór RP⁴⁵. W roku 1999 w raporcie dotyczącym zagrożeń dla bezpieczeństwa państwa ówczesny Urząd Obrony Państwa wskazywał działania RAŚ jako „potencjalne zagrożenie dla interesów RP, zwłaszcza w kontekście polskich dążeń do członkostwa w Unii Europejskiej. [...] W tym względzie wymienić można ofensywę propagandową na rzecz autonomii Śląska (realizowaną także przy zaangażowaniu niektórych środowisk mniejszości niemieckiej i aktywistów Ruchu Autonomii Śląska)”⁴⁶. Reprezentanci różnych środowisk politycznych widzą w RAŚ zagrożenie integralności Polski. „Gorzelik myśli, że może sobie stworzyć naród z nadziejami na oderwaną od Polski śląską idyllę – mówi Piotr Spyra⁴⁷ z Platformy Obywatelskiej. – To pociąga masę Ślązaków, ale mam wrażenie, że Gorzelik straci nad tą masą kontrolę”⁴⁸. Podobnie uważa Grzegorz Napieralski (SLD) mówiąc, że stowarzyszenie „dąży do oderwania Śląska od Polski”⁴⁹.

Członkowie Ruchu Autonomii Śląska bronią się mówiąc, że „trzeba naprawdę sporej dawki ignorancji albo złej woli, by przypinać im łatkę nacjonalistów”. Pomimo tego że w stowarzyszeniu działają ludzie o różnych światopoglądach, określają siebie jako łagodnych autonomistów⁵⁰. Celem jest autonomia, jak powtarzają za każdym razem, a nie secesja. Ogłoszenie niepodległości Śląska, które może być przez niektórych traktowane jako remedium na bolączki regionu, byłoby zdaniem autonomistów nieszczyściem, bowiem istotą separacji jest wyznaczenie granic, zamknięcie. Mówienie o separacji pojawia się wtedy, gdy jedna ze stron konfliktu staje się całkowicie zamknięta na dialog. Regionaliści górnośląscy uważają, że ich postulaty są ignorowane przez władze centralne. Udawanie, że problem

---

⁴⁴ W Polsce żyje 30 957 Ukraińców, z czego obywatelstwo polskie ma 27 172, Niemców jest 152 897, a obywatelstwo niemieckie ma 5429. *Ludność według deklaracji narodowościowej oraz posiadania obywatelstwa polskiego w 2002 r.*, GUS, http://www.stat.gov.pl/gus/8185_PLK_HTML.htm, dostęp 3.12.2010.

⁴⁵ R. Pollak, *RAŚ tylko maszeruje, ale gdy zaczną się zbroić, będzie już za późno!*, <http://www.redakcja.newsweek.pl/Tekst/Polityka-Polska/530912,Ras-tylko-maszeruje-ale-gdy-zaczyna-sie-zbroic--bedzie-juz-za-pozno-.html>, dostęp 3.12.2010.

⁴⁶ Raport Urzędu Obrony Państwa dotyczący zagrożeń dla bezpieczeństwa państwa w aspekcie wewnętrznym i zewnętrznym oraz ujawnionych w tym zakresie przestępstw w 1999 roku, Fundacja Antyk, <http://www.antyk.org.pl/ojczyzna/raport-uop.htm>, dostęp 3.12.2010.

⁴⁷ Piotr Spyra założyciel Ruchu Obywatelski Polski Śląsk (ROPS) jest obecnie członkiem PO, wcześniej Prawicy Rzeczypospolitej, <http://www.zapis.w.szu.pl/sylwetki.php?id=171>, dostęp 3.12.2010.

⁴⁸ A. Szulc, *Górny Śląsk znów chce autonomii*, http://www.przekroj.pl/wydarzenia_kraj_artyku1,1547.html, dostęp 3.12.2010.

⁴⁹ *Ruch Autonomii Śląska chce pozwać Napieralskiego*, w: <http://wiadomosci.onet.pl/regionalne/slask/ruch-autonomii-slaska-chce-pozwac-napieralskiego,1,4020513,region-wiadomosc.html>, dostęp 3.12.2010.

⁵⁰ *Autonomia a nacjonalizm.*, „Jaskółka Śląska” 2004, nr 7–8, s. 5.

odrębności Śląska nie istnieje oraz niezwracanie uwagi na wyniki spisu powszechnego z 2002 roku, może zaowocować pojawianiem się haseł politycznych z bardziej radykalnymi postulatami⁵¹.

Regionaliści zamierzają osiągnąć swój cel na drodze demokratycznej. Strategia działania została przyjęta na V Kongresie Ruchu Autonomii Śląska (2003). Zgodnie z nią będą dążyć „do autonomii przez referendum”, referendum ma być powtarzane aż do skutku⁵².

Działalność polityczna RAŚ

Już od początku istnienia Ruch Autonomii Śląska starał się aktywnie uczestniczyć w życiu politycznym. Jedną z takich form aktywności są coroczne marsze autonomii. Pierwszy marsz odbył się 15 lipca 2007. W tym dniu w roku 1920 Sejm Ustawodawczy II Rzeczypospolitej uchwalił statut organiczny województwa śląskiego, który przyznawał polskiej części Górnego Śląska szeroką autonomię⁵³. IV marsz, który miał miejsce 17 lipca 2010, zebrał ponad tysiąc zwolenników autonomii. Przeszli oni przez główne ulice Katowic, niosąc flagi w śląskich barwach i liczne transparenty z hasłami: „Śląsk – mój hajmat”, „Nie Polak, Nie Niemiec – Ślązak”. W marszach autonomii biorą udział przedstawiciele ugrupowań regionalnych należących do Wolnego Sojuszu Europejskiego⁵⁴.

Działalność polityczną regionaliści ograniczyli początkowo do terenów Górnego Śląska, dopiero w latach późniejszych powstały oddziały terenowe w województwie opolskim⁵⁵.

RAŚ stara się zrealizować swój najważniejszy cel, autonomię regionu, współpracując z innymi organizacjami działającymi na rzecz rozwoju samorządności na Śląsku. W praktyce uwidocznili się to w trakcie wyborów parlamentarnych, gdzie autonomiści bardzo często popierali kandydatów wywodzących się z różnych środowisk politycznych. Warunkiem była wspólna wizja samorządowego Śląska. Tak było w przypadku Damiana Fierla z listy Prawa i Sprawiedliwości, Bernarda Pastuszki z Platformy Obywatelskiej oraz Krystyny Doktorowicz – z listy Lewica i Demokracji⁵⁶. Podobnie było w roku 2009, kiedy udzielili równocześnie poparcia Adamowi Matusiewiczowi, członkowi Platformy Obywatelskiej i Jerzemu Markowskiemu, politykowi SLD. O tym ostatnim napisali w swoim organie prasowym („Jaskółka

⁵¹ *Secesja Górnego Śląska to absurd*, <http://gornyslask.wordpress.com/2008/06/29/secesja-gornego-slaska-to-absurd/>, dostęp 3.12.2010.

⁵² J. Gorzelik, *Do autonomii przez referendum*, „Jaskółka Śląska” 2003, nr 3, s. 3 i 4.

⁵³ *Za nami pierwszy marsz autonomii*, „Jaskółka Śląska” 2007, nr 8, s. 1.

⁵⁴ *Marsz Autonomii przeszedł przez Katowice*, <http://katowice.naszemiasto.pl/artukul/496618,marsz-autonomii-przeszedl-przez-katowice-film,id,t.html>, dostęp 5.12.2010.

⁵⁵ *Akcja promocyjna RAŚ w Opolu*, http://www.rasopole.org/index.php?option=com_content&task=view&id=108&Itemid=2, dostęp 3.12.2010.

⁵⁶ *Ogłoszenia wyborcze. Kandydaci popierani przez RAŚ*, „Jaskółka Śląska” 2007, nr 10, s. 1 i n.

Śląska”), że „to od lat konsekwentny zwolennik autonomii gospodarczej Śląska. Polityk, który będąc i w opozycji, i w rządzie walczy zaciekle o Śląsk”⁵⁷.

Jednak w pierwszych demokratycznych wyborach w 1991 roku Ruch Autonomii Śląska wystawił własną listę. Z tej listy dostał się do parlamentu Kazimierz Światoń, który w rok później zmienił barwy partyjne, pożegnał się z autonomistami i wstąpił do Ruchu dla Rzeczypospolitej⁵⁸.

W latach późniejszych autonomiści (rok 1997) uczestniczyli w koalicji z Unią Prawicy Rzeczypospolitej (wspólnie z UPR i Ruchem dla Rzeczypospolitej). UPRz uzyskała 2,03% głosów ważnych (266 317 tys.)⁵⁹. W kolejnych wyborach parlamentarnych regionalistom górnośląskim nie udało umieścić swoich przedstawicieli w parlamencie. Tak było w 2001 roku, kiedy to kandydatką RAŚ z okręgu w Gliwicach do senatu była Urszula Bartecka⁶⁰. Podobnie było z pozostałym kandydatami z innych okręgów wyborczych.

W wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych 25 września 2005 r. Ruch Autonomii Śląska umieścił swoich kandydatów na listach Polskiego Stronnictwa Ludowego. Miało to m.in. miejsce w okręgu 30, obejmującym powiaty: mikołowski, raciborski, rybnicki i wodzisławski. W wyniku porozumienia zawartego przez autonomistów z PSL, Związkiem Ochotniczej Straży Pożarnej⁶¹ na listach do Senatu znalazło się trzech kandydatów związanych z RAŚ⁶², a do Sejmu dwóch⁶³. W województwie opolskim zwolennicy autonomii startowali z list mniejszości niemieckiej⁶⁴. Strategia autonomistów

---

⁵⁷ *Ogłoszenia wyborcze, Kandydaci popierani przez RAŚ, „Jaskółka Śląska” V–VI 2009, nr 5–6, s. 2 i n.*

⁵⁸ *Posłowie I kadencji 1991–1993, Kazimierz Światoń*, <http://orka.sejm.gov.pl/ArchAll2.nsf/1RP/389>, dostęp 3.12.2010.

⁵⁹ Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 25 września 1997 r. o wynikach wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 21 września 1997 r., „Monitor Polski” z 1997, Nr 64, poz. 620.

⁶⁰ Listy kandydatów na posłów i senatorów, OKW nr 28 z siedzibą w Gliwicach – senat (2001), <http://www.pkw.gov.pl/katalog/artukul/15742.html>, dostęp 3.12.2010.

⁶¹ *Do Sejmu na zielono, „Rybnicka Jaskółka Śląska” 2005, nr 9, s. 1.*

⁶² OKW nr 29 z siedzibą w Rybniku – senat, http://www.pkw.gov.pl/pkw2/index.jsp?place=Lead07&news_cat_id=85&news_id=488&layout=1&page=text, dostęp 3.12.2010.

⁶³ PKW, wybory do Sejmu 2005, Komitet wyborczy / Kandydaci, Komitet Wyborczy Polskiego Stronnictwa Ludowego, http://www.wybory2005.pkw.gov.pl/SJM/PL/KOMITETY/k76_30.html, dostęp 3.12.2010.

⁶⁴ W 2004 roku ogłoszono powstanie Jedności Górnośląskiej grupującej Związek Górnośląski, Ruch Autonomii Śląska, Przymierze Śląskie oraz Radę Główną Niemców Górnośląskich. Jedność od początku zapowiadała, że będzie startować w wyborach, tak aby Ślązacy mieli własną reprezentację sejmową, a startując z list mniejszości niemieckiej omijają 5% próg wyborczy, z którego przekroczeniem mieliby duże trudności, gdyby startowali jako ugrupowanie regionalne. Szerzej P. Jedlecki, *Jedność Górnośląska przygotowuje się do wyborów*, „Gazeta Wyborcza”, 03.01.2005, <http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,61085,2474377.html>, dostęp 3.12.2010.

nie przyniosła oczekiwanych rezultatów, żaden z wymienionych kandydatów nie został wybrany⁶⁵.

Podobnie zakończyła się w roku 2004 próba startu do Parlamentu Europejskiego przez przewodniczącego RAŚ Jerzego Gorzelika z listy Narodowego Komitetu Wyborczego założonego przez Macieja Płażyńskiego⁶⁶.

W wyborach do parlamentu w 2007 roku rekomendację Ruchu Autonomii Śląska otrzymali startujący z listy PSL kandydaci do Sejmu w okręgu katowickim – Dietmar Brehmer (Mniejszość Niemiecka) oraz Grzegorz Juranek⁶⁷. Kandydatem do Senatu popieranym przez RAŚ była Cecylia Machulska.

W okręgu gliwickim regionaliści utworzyli Komitet Wyborczy Wyborców Autonomia dla Ziemi Górnośląskiej⁶⁸. Kandydatem do Senatu z tej listy był Jerzy Bogacki, wiceprzewodniczący RAŚ⁶⁹. Do Sejmu w tym okręgu regionaliści również próbowali dostać się z list PSL. W okręgu rybnickim, z list PSL do Sejmu startowało czterech kandydatów, a do Senatu Rudolf Kołodziejczyk, założyciel RAŚ i ZLNŚ. Żaden z nich nie otrzymał odpowiedniej liczby głosów umożliwiającej wejście do parlamentu⁷⁰.

W wyborach samorządowych regionaliści górnośląscy w „przyjaznych” im okręgach wyborczych wystawiali kandydatów z list RAŚ, tam gdzie szanse na zwycięstwo były mniejsze, tworzyli komitety wyborcze z bliskimi programowo organizacjami. Tak uczyniono w wyborach do Sejmiku Śląskiego w 2006, gdzie startowano razem z organizacjami mniejszości niemieckiej. Później w następnych wyborach samorządowych (2010) w województwie opolskim stworzyli wspólną listę do opolskiej Rady Miasta z Towarzystwem Społeczno-Kulturalnym Niemców na Śląsku Opolskim, (TSKN)⁷¹.

---

⁶⁵ Wyniki wyborów do Sejmu 2005, Rybnik, Okręg 30, <http://www.wybory2005.pkw.gov.pl/SJM/PL/WYN/M/30.htm>, dostęp 3.12.2010.

⁶⁶ Lista nr 6 – Narodowy Komitet Wyborczy Wyborców, <http://eurowybory.pl.i-info.pl/lsw/lsw11.html>, dostęp 3.12.2010.

⁶⁷ Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 23 października 2007 r. o wynikach wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 21 października 2007 r., s. 170, http://www.pkw.gov.pl/pkw2/index.jsp?place=Lead07&news_cat_id=21606&news_id=34507&layout=1&page=text, dostęp 3.12.2010.

⁶⁸ Wykaz komitetów wyborczych, które złożyły zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego oraz o zamiarze zgłaszania kandydatów na posłów i senatorów w wyborach do Sejmu RP i Senatu RP zarządzonych na dzień 21 października 2007 r., 10, http://www.pkw.gov.pl/pkw2/index.jsp?place=Lead07&news_cat_id=21606&news_id=32467&layout=1&page=text, dostęp 3.12.2007.

⁶⁹ *Kandydat RAŚ Jerzy Bogacki*, „Jaskółka Śląska” 2007, nr 10, s. 1.

⁷⁰ Wybory do Senatu 2007, <http://wybory2007.pkw.gov.pl/SNT/PL/WYN/W/index.htm#WYN>, dostęp 3.12.2010.

⁷¹ *W Opolu mniejszość niemiecka w wyborach razem z Ruchem Autonomii Śląska*, <http://opole.naszemiasto.pl/artypk/585328,w-opolu-mniejszosc-niemiecka-w-wyborach-razem-z-ruchem,id,t.html>, dostęp 3.12.2010.

W 2002 roku Ruch Autonomii Śląska w okręgu katowickim nr 5 wystawił 14 kandydatów⁷². W wyborach do Sejmiku Śląskiego nie przekroczył 5% (w tym okręgu 5% – 62 674 głosów), na listę RAŚ głosowało 53 118⁷³. Podobnie było w roku 2006, kiedy to Komitet Wyborczy Ruchu Autonomii Śląska nie zdobył żadnego mandatu do Sejmiku Województwa Śląskiego, zdobywając 4,35% głosów w skali województwa i uplasował się za PO, PiS i PSL, ale przed Samoobroną – 3,96% i LPR – 3,46%⁷⁴. Do roku 2010 autonomiści wygrali wybory m.in. w dwóch gminach wiejskich (gmina Lyski i Godów), mieli kilku radnych w Radzie Miejskiej w Czerwionce-Leszczynach⁷⁵. Współrzadzili też powiatem ziemskim rybnickim, gdzie wicestarostą był w latach 2006–2010 Krzysztof Klucznik, przewodniczący RAŚ w latach 1999–2002⁷⁶.

Sytuacja zmieniła się w roku 2010 po wyborach samorządowych, które okazały się dla autonomistów przełomowe. W ramach Komitetu Wyborczego Ruchu Autonomii Śląska po raz pierwszy wystawiono dużą liczbę kandydatów (80 osób), którzy pod hasłem „21 listopada – poradzyMY zagłosować na RAŚ” startowali do rad gmin i powiatów, m.in. w Katowicach, Chorzowie, Mysłowicach, Rybniku i Rudzie Śląskiej⁷⁷. Liczni byli też chętni do sejmików województwa śląskiego i opolskiego, na prezydentów, wójtów i burmistrzów⁷⁸. Wystawienie tak dużej liczby kandydatów, w szczególności do Sejmiku Województwa Śląskiego, świadczyło według przeciwników politycznych o myśleniu tylko „o fotelach i władzy”. Dlatego apelowali do wyborców, by nie pozwolili „ślązakowcom wygrać – zawsze lepiej zagłosować na Polaka, niż dać wygrać ślązakowcom czy dać im powiększyć ich stan posiadania!”⁷⁹.

W wyborach samorządowych w 2010 roku Ruch Autonomii Śląska otrzymał 122 781 głosów, czyli 8,49% w skali województwa śląskiego (0,97% głosów w skali całego kraju)⁸⁰. Wynik ten uczynił RAŚ czwartą siłą polityczną w województwie (po

---

⁷² Obwieszczenie, Wojewódzkiej Komisji Wyborczej w Katowicach z dnia 7 października 2002 roku, <http://www.slaskie.pl/wybory/okreg-5.htm>, dostęp 3.12.2010.

⁷³ Informacja Wojewódzkiej Komisji Wyborczej w Katowicach z dnia 5 listopada 2002 roku, <http://www.slaskie.pl/wybory/info.htm>, dostęp 3.12.2010.

⁷⁴ *Ruch Autonomii Śląska (RAŚ)*, <http://www.ivrozbiorpolski.pl/index.php?page=ras>, dostęp 3.12.2010.

⁷⁵ Kluby radnych, http://www.czerwionka-leszczyny.com.pl/bip/content/show.php?pg=rada_miejska_kluby dostęp, 3.12.2010.

⁷⁶ Dane własne autora, na podstawie stron internetowych PKW oraz <http://www.starostwo.rybnik.pl/location.html>, dostęp 06.12.2011.

⁷⁷ *Start kampanii wyborczej RAŚ*, http://autonomia.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=618, dostęp 3.12.2010.

⁷⁸ *21 listopada – poradzyMY zagłosować na RAŚ*, <http://www.poradzymy.pl/>, dostęp 3.12.2010.

⁷⁹ P. Spyra, *Ślązacy separatyści marzą o fotelach i władzy*, 22 sierpnia 2010, <http://polskislask.blox.pl/html>, dostęp 5.12.2010.

⁸⁰ Wyniki głosowania do sejmików województw według komitetów wyborczych i województw, arkuusz 1, PKW, http://www.pkw.gov.pl/pkw2/index.jsp?place=Lead07&news_cat_id=23063&news_id=45404&layout=1&page=text, dostęp 5.12.2010.

PO, PiS i SLD), a w okręgach katowickim (15,96%), chorzowskim (17,5%) i rybnickim (14,5%) wyprzedził SLD. W okręgach leżących poza Górnym Śląskiem poparcie było niskie: okręg sosnowiecki – 1,37%, częstochowski – 0,69%)⁸¹. Wynik ten uważany jest za duży sukces, 122 781 głosów dostał RAŚ w województwie śląskim (w spisie powszechnym z 2002 roku za Ślązaków uznało się 148 500 mieszkańców woj. śląskiego)⁸². W kolejnym spisie powszechnym z 2011 roku narodowość śląską zadeklarowało już ponad 800 tys. osób⁸³.

Autonomiści współpracują z województwem śląskim razem z Platformą Obywatelską i PSL, a przewodniczący RAŚ Jerzy Gorzelik został wybrany przez sejmik samorządowy do zarządu województwa śląskiego⁸⁴. Gorzelik jako wicemarszałek województwa śląskiego jest odpowiedzialny za nadzór nad: 1) Wydziałem Edukacji i Nauki (EN), 2) Wydziałem Kultury (KL), 3) Wydziałem Gospodarki, Promocji i Współpracy Międzynarodowej (GR)⁸⁵.

Ponadto zdobyli 40 mandatów radnych różnych szczebli (np. Czerwionka-Leszczyny 4 mandaty, Ruda Śląska – 1 mandat, Mysłowice – 2 mandaty, 5 mandatów do rady powiatu rybnickiego). W dwóch gminach mają większość radnych i swoich wójtów. W Godowie (10 mandatów na 15) wójt z wynikiem 90,3% głosów został Mariusz Adamczyk. W gminie Lyski (8 mandatów na 15) wójt jest Grzegorz Gryt, który otrzymał 64,67% głosów⁸⁶.

Celem regionalistów w ostatnich wyborach było stworzenie ponadpartyjnej politycznej reprezentacji regionalnej, której zadaniem ma być zajęcie się edukacją regionalną w śląskich szkołach oraz sprawami związanymi ze śląskim dziedzictwem przemysłowym. Jednak najważniejszy postulat to uzyskanie autonomii. Gorzelik jest przekonany, że uda się to zrealizować w ciągu najbliższych 10 lat. Według lidera autonomistów idea ta staje się coraz bardziej popularna, czego dowodem była debata przedwyborcza przeprowadzona w Katowicach, na której przedstawiciele wszystkich partii politycznych obecnych w parlamencie opowiedzieli się za autonomią⁸⁷. Jeszcze pięć lat temu jedynie RAŚ podejmował ten postulat. Dlatego jego

---

⁸¹ Wyniki wyborów samorządowych, <http://autonomia.pl/>, dostęp 5.12.2010.

⁸² Deklaracje narodowościowe w gminach w 2002 r., Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002, Główny Urząd Statystyczny, www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_nsp2002_tabl4.xls dostęp 12.12.2010.

⁸³ Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011, GUS, http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_lu_nps2011_wyniki_nsp2011_22032012.pdf

⁸⁴ *Sejmik śląski wybrał Jerzego Gorzelika do zarządu*, „Dziennik Zachodni” 10.12.2010.

⁸⁵ Jerzy Gorzelik. Członek Zarządu Województwa, http://www.slaskie.pl/strona_n.php?jezyk=pl&grupa=20&identpodzial=1602&zarzpr=0&id_menu=34, dostęp 19.12.2012.

⁸⁶ Wykaz wójtów, burmistrzów, prezydentów miast wybranych w dniu 21 listopada 2010 r., s. 19, 40, PKW, http://www.pkw.gov.pl/pkw2/index.jsp?place=Menu01&news_cat_id=30&layout=0; Wyniki wyborów samorządowych, http://autonomia.pl/index.php?option=com_frontpage&Itemid=1, dostęp 5.12.2010.

⁸⁷ P. Jedlecki, *Wszyscy za autonomią. A Katowice niech będą jak Żarki*, „Gazeta Wyborcza” 26.10.2010, <http://katowice.gazeta.pl/katowice/1,75175,8573781.html>, dostęp 12.12.2010.

zdaniem „dziesięć lat ciężkiej i konsekwentnej pracy to dość, by dojść do celu”⁸⁸. Ważnym zadaniem obok autonomii jest dążenie do jak najszybszego podatkowego uwłaszczenia samorządów, co jest niezbędnym warunkiem decentralizacji⁸⁹.

W ostatnich wyborach samorządowych próbowali zarejestrować swój komitet wyborczy pod nazwą Narodowość Śląska a inksze Ślonzoki działacze Związku Ludności Narodowości Śląskiej. Rejestracja się nie powiodła⁹⁰.

Działalność kulturowo-oświatowa

Poza działalnością polityczną dla członków RAŚ dużą rolę odgrywa rozbudzanie i ugruntowanie śląskiej tożsamości regionalnej, m.in. poprzez popieranie twórców związanych ze Śląskiem i działających na jego rzecz. Służą temu corocznie przyznawane nagrody badaczom i popularyzatorom, tzw. Śląskie Tacyty, za najlepsze książki dotyczące historii Górnego Śląska. Patronem jest XIX-wieczny górnośląski historyk ks. Augustin Bogislaus Weltzel, nazywany Górnośląskim Tacytem. W 2010 roku zostały przyznane po raz czwarty. Nagrodę w kategorii badacz otrzymała Beata Giblak, za książkę o zapomnianym poecie z Nysy *Wygnaniec i jego ojczyzny. Max Hermann-Neisse (1886–1941). Życie. Twórczość. Recepcja*. W kategorii popularyzatora wygrał Jan F. Lewandowski za biografię Wojciecha Korfatego⁹¹. Laureatami poprzednich edycji byli m.in. Małgorzata Szejnert (*Czarny ogród*) czy Henryk Waniek (*Finis Silesiae*).

Regionaliści górnośląscy starają się popularyzować wiedzę na temat regionu domagając się uwiecznienia wybitnych Górnoślązaków. Dzięki takim akcjom jedna z ulic Katowic będzie nosić nazwę wybitnej fizycy, laureatki Nagrody Nobla Marii Goeppert-Mayer⁹², urodzonej w 1906 roku w tym mieście⁹³. Działanie na rzecz ratowania od zapomnienia dziedzictwa kulturowego Górnego Śląska nie ogranicza się tylko do kwestii nadania nazw ulic. W 2005 roku zorganizowali Górnośląskie Dni Dziedzictwa, które mają na celu przybliżenie kulturowego bogactwa regionu⁹⁴. Autonomiści uważają, że wielu ludzi w Polsce patrzy na ten region poprzez pryzmat stereotypów, dlatego należy pokazać Śląsk, jakim był naprawdę. Nie tylko jako obszar przemysłowy, ale i tygiel kulturowy, w którym mieszały się wpływy polskie, czeskie, niemieckie (impresa została wpisana w program Europejskich

⁸⁸ *Nasz cel jest jasny: autonomia*, „Jaskółka Śląska” 2010, nr 11, s. 1 i 7.

⁸⁹ *RAŚ chce do sejmiku*, „Dziennik Zachodni” 01.10.2010, s. 6.

⁹⁰ Komitet „Narodowość Śląska...” domaga się unieważnienia wyborów, <http://wybory.onet.pl/samorzadowe-2010/aktualnosci/komitet-narodowosc-slaska-domaga-sie-uniewaznienia,1,4013007,aktualnosc.html>, dostęp 5.12.2010.

⁹¹ *Górnośląskie Tacyty rozdane po raz czwarty*, <http://www.jaskolkaslaska.eu/954/gor-noslaskie-tacyty-rozdane-po-raz-czwarty>, dostęp 5.12.2010.

⁹² The Nobel Prize in Physics 1963, Eugene Wigner, Maria Goeppert-Mayer, J. Hans D. Jensen, http://nobelprize.org/nobel_prizes/physics/laureates/1963/mayer-bio.html, dostęp 5.12.2010.

⁹³ *Katowicka noblistka ma wreszcie swoją ulicę*, „Jaskółka Śląska” 2007, nr 8, s. 2.

⁹⁴ A. Klich, *Republika Śląska ponad narodami*, „Gazeta Wyborcza” 17.05.2008.

Dni Dziedzictwa)⁹⁵. Podobny cel przyświecał zorganizowaniu stałej wystawy historycznej w nowym Muzeum Śląskim. Projekt firmowany przez Radę Programową MŚ popierany był przez działaczy RAŚ, według których obiektywnie pokazywał dzieje Śląska oraz bogactwo kulturowe tego regionu⁹⁶. Projekt wystawy okazał się jednak zbyt kontrowersyjny i wzbudził nieprzychylnie opinie różnych środowisk politycznych, przede wszystkim działaczy PiS i SLD. Radny PiS Czesław Sobierajski w liście do marszałka województwa śląskiego zarzucił, że w przypadku wystawy w Muzeum Śląskim „mamy do czynienia z jawną opcją niemiecką”⁹⁷. W podobnym tonie zaatakował pomysłodawców wystawy poseł SLD Marek Balt, twierdząc, że konsekwencją takiego podejścia do dziejów Śląska będzie wysyłanie do śląskich szkół *Mein Kampf* Hitlera⁹⁸. Głos w tej sprawie zabrali nawet niektórzy przedstawiciele Kościoła katolickiego na Śląsku. Skrytykowali scenariusz ekspozycji, twierdząc, że „w tej wystawie Ślązak jest Ślązakiem tylko pod jednym warunkiem, gdy przestaje czuć i myśleć po polsku”⁹⁹. W sporze wokół kontrowersyjnego projektu wystawy Ruch Autonomii Śląska popiera działania Rady Programowej Muzeum Śląskiego, twierdząc, że przygotowany został przez autorytety naukowe w tej dziedzinie i pokazuje prawdziwą historię regionu.

Kolejną akcją RAŚ, która miała na celu zaakcentowanie śląskiej tożsamości regionalnej, było działanie na rzecz wstawienia krzesełek na Stadionie Śląskim w Chorzowie w kolorze żółto-niebieskim (barwy śląskie). Pod petycją skierowaną do marszałka województwa śląskiego podpisało się prawie 8 tys. internautów¹⁰⁰. Akcja z początku spotkała się z nieprzychylnym przyjęciem marszałka województwa śląskiego¹⁰¹, ale po wyborach samorządowych (2010) i zmianach personalnych postanowiono, że krzeselka będą w barwach śląskich¹⁰².

---

⁹⁵ Górnośląskie Dni Dziedzictwa, <http://www.gornoslaskie-dziedzictwo.com/index.php?action=gdd>, dostęp 5.12.2010.

⁹⁶ Szerzej Jan Pospieszalski: *Blżej*, <http://www.tvp.pl/vod/audycje/publicystyka/jan-pospieszalski-blzej/wideo/17012013/9541409>, dostęp 29.01.2013.

⁹⁷ Cz. Sobierajski, *Radny Sobierajski z PiS: Muzeum Śląskie – jawna opcja niemiecka*, <http://www.dziennikzachodni.pl/artykul/646597,radny-sobierajski-z-pis-muzeum-slaskie-jawna-opcja-niemiecka,id,t.html>, dostęp 19.12.2012.

⁹⁸ A. Pustułka, *Skandal ws. Muzeum Śląskiego: Poseł Balt straszy Mein Kampf*, <http://www.dziennikzachodni.pl/artykul/643323,skandal-ws-muzeum-slaskiego-posel-balt-straszy-mein-kampf,id,t.html>, dostęp 19.12.2012.

⁹⁹ T. Semik, *Kościół krytykuje Muzeum Śląskie: Scenariusz jednostronny, ideologiczny*, <http://www.dziennikzachodni.pl/artykul/714541,kosciol-krytykuje-muzeum-slaskie-scenariusz-jednostronny,id,t.html>, dostęp 19.12.2012.

¹⁰⁰ *Szanowny Panie Marszałku, Członkowie Zarządu Województwa Śląskiego*, http://www.rasopole.org/petycja/petycja_stsl.php, dostęp 5.12.2010.

¹⁰¹ W. Todur, *Biało-czerwony Stadion Śląski symbolem dupowatości?*, „Gazeta Wyborcza” z 27.11.2009, http://katowice.gazeta.pl/katowice/1,88313,7305339,Bialo_czerwony_Stadion_Slaski_symbolem_dupowatosci_.html, dostęp 5.12.2010.

¹⁰² *Chorzów: Krzeselka w barwach Śląska!*, http://stadiony.net/aktualnosci/2011/02/chorzow_krzeselka_w_barwach_slaska, dostęp 10.06.2011.

Sukcesem prawdopodobnie zakończą się wieloletnie starania o uznanie śląskiej mowy za język regionalny. Inicjatywę poparli śląscy posłowie Platformy Obywatelskiej, a w Sejmie trwają prace nad stosowną ustawą. Istnieje realna szansa, że niebawem tego języka będą się uczyć dzieci w szkołach¹⁰³.

Polityczna i kulturalna działalność autonomistów spotyka się czasem z gwałtownymi reakcjami przeciwników ideologicznych. Jednym z nich jest Ruch Obywatelski Polski Śląsk (ROPŚ) – stowarzyszenie założone w 1997 roku z siedzibą w Katowicach, działające głównie na terenie Górnego Śląska. ROPŚ powstał jako „spontaniczna reakcja na próby podważenia polskości Górnego Śląska przez różne skrajne środowiska, zarówno w kraju, jak i zagranicą”. Zdaniem jego założycieli „Górny Śląsk jest i pozostanie polski”¹⁰⁴. Ruch Obywatelski ujawnia się najczęściej reagując na różne posunięcia RAŚ. Tak było w przypadku reaktywacji klubu sportowego 1. FC Katowice¹⁰⁵. W maju 2007 roku z pomysłem odrodzenia jednego z najstarszych (ponad 100 lat) klubów sportowych na Śląsku wystąpił Jerzy Gorzelik. 1. FC Katowice to klub, w którym w latach 20. ubiegłego wieku grali wyłącznie rodowici Ślązacy, w dodatku często słabo mówiący po polsku. W 1927 roku 1. FC przegrał mecz o mistrzostwo Polski z Wisłą Kraków. Klub był postrzegany w dwudziestoleciu międzywojennym jako „niemiecki”, w jego barwach grali jedni z najlepszych piłkarzy Europy, m.in. Karol Kossok, Ernest „Ezi” Wilimowski, Eryk Heidenreich. Ten ostatni świadomie odmówił gry w reprezentacji Polski, podkreślając odrębność Ślązaków od Polski¹⁰⁶. Reaktywowany 1. FC Katowice jest drużyną żeńską, która po dwóch latach od daty założenia awansowała do ekstraklasy¹⁰⁷.

Współpraca z europejskimi organizacjami regionalnymi

Ruch Autonomii Śląska od początku swojej działalności nawiązał współpracę z innymi europejskimi regionalistami. Nie powinno to dziwić, bowiem Śląsk zawsze był regionem wielonarodowościowym, z bogatą historią kontaktów z przedstawicielami innych narodów¹⁰⁸. Dlatego wstąpienie do Unii Europejskiej nie wpłynęło

¹⁰³ A. Pustułka, *Gorol, hanys dwa kamraty...*, „Dziennik Zachodni” 10.09.2010, s. 18–19.

¹⁰⁴ ROPŚ ma na celu promowanie polskiego charakteru Śląska i Ślązaków, kultywowanie charakterystycznych dla Śląska wartości moralnych, promocję kulturalnych, ekonomicznych i społecznych potrzeb interesów regionu na terenie całego kraju oraz działanie na rzecz ochrony jego środowiska naturalnego. Obecnym prezesem ROPŚ jest Piotr Spyra. Szerzej zob. P. Spyra, *Ruch Obywatelski Polski Śląsk, 18 marca 2010*, http://polskislask.blox.pl/tagi_b/47477/Piotr-Spyra.html, dostęp 5.12.2010.

¹⁰⁵ P. Spyra, *1. FC Katowice afirmuje nazizm*, <http://katowice.gazeta.pl/katowice/1,35024,4313739.html>, dostęp 5.12.2010.

¹⁰⁶ *1. FC Katowice – podwójny awans*, <http://www.jaskolkaslaska.eu/381/1-fc-katowice-podwojny-awans>, dostęp 5.12.2010.

¹⁰⁷ *Historyczny sukces 1. FC Katowice*, http://autonomia.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=585&Itemid=17, dostęp 5.12.2010.

¹⁰⁸ Niemcy stanowili 76,1% mieszkańców Katowic, 75,9% Opola, 70,7% Gliwic, 62,6% Raciborza, 54,5% Bytomia, 51,5% Królewskiej Huty. Na Śląsku Cieszyńskim w 1900 r. ludność polska stanowiła 60,6% ogółu mieszkańców, czeska 25% i niemiecka 14%. Dane

znacząco na intensyfikację kontaktów z regionalnymi ugrupowaniami z różnych części Europy. Już w latach 90. ubiegłego stulecia autonomiści współpracowali z ruchami regionalnymi Czech (Ruch na rzecz Demokracji Samorządowej – Stowarzyszenie na rzecz Moraw i Śląska HSD-SMS) i Włoch (Liga Piemontska i Liga Lombardzka)¹⁰⁹.

RAŚ jest współzałożycielem Wolnego Sojuszu Europejskiego (2004), współautorem programu politycznego tego ugrupowania – deklaracji barcelońskiej¹¹⁰. W ramach tej organizacji autonomiści górnośląscy współpracują z regionalistami z krajów Unii Europejskiej, głównie ze Szkocji, Walii, Fryzji, Flandrii, Południowego Tyrolu i Hiszpanii (Baskowie, Katalończycy). W 2008 roku do Katowic na zaproszenie RAŚ przyjechał wiceprezydent Bilbao Ibon Areso Mendiguren, członek Nacjonalistycznej Partii Basków (PNV). W trakcie wizyty zastanawiano się nad przyszłością Katowic, porównywano drogę, jakie przeszły te dwa przemysłowe miasta, oraz wpływ jaki miało uzyskanie autonomii politycznej i fiskalnej na rozwój Bilbao¹¹¹.

RAŚ utrzymuje także kontakty z organizacjami z Europy Środkowej i Węgrami ze Słowacji (Partia Regionów Słowackich), Serbami łużyckimi (Łużycka Partia Ludowa), Węgrami z Siedmiogrodu (Forum Węgrów i Szeklerów)¹¹². Członkowie Ruchu Autonomii Śląska biorą udział w konferencjach organizowanych przez ugrupowania regionalistyczne, m.in. przez Nacjonalistyczną Partię Basków (PNV) pt. „Europa ante su futuro”¹¹³, dotyczącej wizji przyszłej regionalistycznej Europy, gdzie została przedstawiona sytuacja regionalistów w Polsce¹¹⁴. Grupa młodzieżowych działaczy RAŚ w roku 2010 gościła w Kraju Basków, gdzie reprezentowali Śląsk na zjeździe organizacji młodzieżowych dotyczącym „Prawa do samostanowienia społeczności we współczesnej Europie”. Impreza była organizowana przez Euzko Gaztedi, młodzieżówkę Nacjonalistycznej Partii Basków (PNV)¹¹⁵.

Tam gdzie Ruch Autonomii Śląska nie posiada osobowości prawnej, jego członkowie zakładają organizacje oraz strony internetowe poświęcone idei autonomii Górnego Śląska: Initiative für Autonomie Schlesiens e.V. (Niemcy), Silesian Autonomy Movement UK (Wielka Brytania) oraz Bevegelsen for Autonomii Silesia (Norwegia)¹¹⁶.

---

z urzędowego spisu ludności z 1900 r.; M. Lis, *Górny Śląsk. Zarys dziejów do połowy XX wieku*, Opole 2001 s. 111.

¹⁰⁹ Na podstawie wywiadu przeprowadzony przez autora w dniu 2.12.2010 z działaczem RAŚ B. Świderkiem.

¹¹⁰ *European Free Alliance: Voice of the peoples of Europe*, Antwerp 2006, s. 84–85, 88 i n.

¹¹¹ *Katowice jak Bilbao*, „Jaskółka Śląska” 2008, nr 11, s. 1.

¹¹² Na podstawie wywiadu przeprowadzony przez autora w dniu 2.12.2010 z działaczem RAŚ B. Świderkiem.

¹¹³ B. Świderk, *O przyszłości Europy w Kraju Basków*, „Jaskółka Śląska” 2003, nr 11, s. 6.

¹¹⁴ B. Świderk, *La ampliación desde el otro lado del muro: una visión desde Polonia*, [w:] *Europa ante su futuro : una visión desde Euskad*, <http://dialnet.unirioja.es/servlet/libro?codigo=3676>, dostęp 5.12.2010.

¹¹⁵ *Ślązacy w Kraju Basków*, http://autonomia.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=120&Itemid=6, dostęp 5.12.2010.

¹¹⁶ Na podstawie wywiadu przeprowadzonego przez autora w dniu 2.12.2010 z działaczem RAŚ B. Świderkiem.

Ruch Autonomii Śląska współpracuje z podobnymi do siebie organizacjami opowiadającymi się za Europą zdecentralizowaną, w której większość kompetencji państwa narodowe przekażą historycznym regionom. W ich założeniu ma to być Europa ludów: Ślązaków, Morawian, Łużyczan, Szkotów, Bretończyków, Basków. Polska ma stać się państwem zdecentralizowanym i unitarnym. RAŚ jest „częścią europejskiej rodziny partii, ruchów regionalistycznych i autonomistycznych, opowiada się za Europą regionów, według koncepcji «Europy 100 Flag»”¹¹⁷.

W przypadku Ruchu Autonomii Śląska, podobnie jak partii działających w Katalonii, Kraju Basków czy we Włoszech, bazę jego poparcia stanowi region, rozumiany jako część terytorium państwa i grupa o określonej tożsamości etnicznej. RAŚ w sferze politycznej wyraża interesy regionu, a w sferze kulturowej – grupy etnicznej. Wnioskując na podstawie analizy programu, deklaracji, dokumentów oraz artykułów prasowych, celem Ruchu Autonomii Śląska jest uzyskanie statusu autonomii dla regionu. RAŚ formalnie jest ponadpartyjnym stowarzyszeniem, jego działalność sytuuje się w grupie organizacji etnoregionalnych. Etnoregionalizm rozumiemy w tym przypadku jako dążenie do zmiany politycznego statusu regionu, polegającej na wprowadzeniu statusu autonomii, a nie separacji. Postulaty Ruchu Autonomii Śląska wzbudzają olbrzymie kontrowersje, zwolenników autonomii oskarża się o chęć oderwania Śląska od Macierzy, doprowadzenia do kolejnych rozbiorów. Regionalizm rozumiany jest jako działanie antypolskie, zdradzieckie, mające tylko jeden cel – likwidację państwa polskiego. Publiczna dyskusja dotycząca RAŚ na ogół toczona jest na bardzo niskim poziomie merytorycznym i dotyczy to prawie wszystkich środowisk politycznych. W dyskusji dominują emocje, a nie rzeczowe argumenty. Strona przeciwna regionalizmowi nie przedstawiła żadnej realistycznej społeczno-gospodarczej wizji przyszłości Śląska w scentralizowanej Polsce, być może dlatego koncepcja regionalistów zyskuje coraz większą popularność wśród mieszkańców Górnego Śląska¹¹⁸. Należy bowiem pamiętać, że im większa będzie „bezradność” Warszawy w rozwiązywaniu problemów społecznych na Śląsku, tym szybszy może okazać się proces „budzenia” świadomości narodowości śląskiej¹¹⁹.

Bibliografia

Opracowania

Ciągwa J., *Autonomia śląska (1922–1939)*, Katowice 1988.

Dobrowolski P., *Ugrupowania i kierunki separatystyczne na Górnym Śląsku i w Cieszyńskim w latach 1918–1939*, Warszawa 1972.

DeWinter L., *Regionalist Parties in Western Europe*, New York 2007.

European Free Alliance: Voice of the peoples of Europe, Antwerpia 2006.

---

¹¹⁷ Założenia programowe Ruchu Autonomii Śląska z roku 2006, http://autonomia.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=8&Itemid=15, dostęp 5.12.2010.

¹¹⁸ Ślązacy to ludność czy już naród? 46% badanych chce zadeklarować narodowość śląską, „Dziennik Zachodni” 28.01.2011.

¹¹⁹ Ł. Zweiffel, *Globalizacja a państwo narodowe*, [w:] *Globalizacja – nieznośne podobieństwo?*, red. B. Krauz-Mozer, Kraków 2008, s. 213.

- Jerczyński D., *Historia Narodu Śląskiego, prawdziwe dzieje ziem śląskich od średniowiecza do progu trzeciego tysiąclecia*, Zabrze 2006.
- Jerczyński D., *Śląski ruch narodowy*, Zabrze 2006.
- Lis M., *Górny Śląsk. Zarys dziejów do połowy XX wieku*, Opole 2001.
- Nijakowski L., *Nadciągają Ślązacy*, Warszawa 2004.
- Właźlak K., *Rozwój regionalny jako zadanie administracji publicznej*, Warszawa 2010.

Artykuły

- Autonomia a nacjonalizm*, „Jaskółka Śląska” 2004, nr 7–8.
- Deklaracja Ligi Regionów*, „Jaskółka Śląska” 1993, nr 12.
- Dziadul J., *Jaskółka kala gniazdo*, „Polityka” 2000, nr 18.
- Do Sejmu na zielono*, Rybnicka Jaskółka Śląska 09.2005.
- Gorzelik J., *Do autonomii przez referendum*, „Jaskółka Śląska” 2003, nr 3.
- Katowice jak Bilbao*, „Jaskółka Śląska” 2008, nr 10.
- Klich A., *Republika Śląska ponad narodami*, „Gazeta Wyborcza” 17.05.2008.
- List do Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej*, „Jaskółka Śląska” 1995, nr 2.
- Oderwać Śląsk od Polski? Nie wiercie w te bajki!*, „Jaskółka Śląska” 2010, nr 10.
- Ogłoszenia wyborcze. Kandydaci popierani przez RAŚ*, „Jaskółka Śląska” 2007, nr 10.
- Pustułka A., *Gorol, hanys dwa kamraty...*, „Dziennik Zachodni” 10.09.2010.
- RAŚ chce do sejmiku*, „Dziennik Zachodni” 01.10.2010.
- Świderek B., *O przyszłości Europy w Kraju Basków*, „Jaskółka Śląska” 2003, nr 11.
- Woźniczka R., *Z karabinem po autonomię*, „Jaskółka Śląska” 2005, nr 6.
- Wywiad z wiceprezesem RAŚ Ryszardem Klingerem*, „Jaskółka Śląska” 1994, nr 3.
- Za nami pierwszy marsz autonomii*, „Jaskółka Śląska” 2007, nr 8.
- Zbójcka robota*, „Ślązak” 1910, nr 1 (47).

Źródła internetowe

- Członkostwo w Ruchu Autonomii Śląska*, http://autonomia.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=35&Itemid=31, dostęp 3.12.2010.
- Dziątko K., *Mniejszości etniczne w Polsce – Ślązacy*, <http://www.etnologia.pl/polska/teksty/mniejszosci-etniczne-w-polsce-slazacy.php>, dostęp 3.12.2010.
- Górski P., *Liga Regionów – integracja przeciw centralizacji*, http://new-arch.rp.pl/artukul/10498_quot;Liga_Regionowquot;--_integracja_przeciw_centralizacji.html, dostęp 3.12.2010.
- Ludność według deklaracji narodowościowej oraz posiadania obywatelstwa polskiego w 2002 r.*, GUS, http://www.stat.gov.pl/gus/8185_PLK_HTML.htm, dostęp 3.12.2010.
- Nie będzie tanich pociągów Poznań–Berlin*, „Rynek Kolejowy” 20.08.2010, http://www.rynek-kolejowy.pl/17698/Nie_będzie_tanich_pociagow_Poznan_Berlin.htm, dostęp 3.12.2010.
- Pollak R., *RAŚ tylko maszeruje, ale gdy zaczną się zbroić, będzie już za późno!*, <http://www.redakcja.newsweek.pl/Tekst/Polityka-Polska/530912,Ras-tylko-maszeruje-ale-gdy-zaczna-sie-zbroic--bedzie-juz-za-pozno-.html>, dostęp 3.12.2010.
- Powstanie to było coś dziwnego*, <http://www.jaskolkaslaska.eu/848/powstanie-to-bylo-cos-dziwnego>, dostęp 3.12.2010.
- Projekt nowoczesnego Statutu Organicznego*, http://autonomia.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=594&Itemid=15, dostęp 3.12.2010.

- Pustułka A., *Wraca śląski nacjonalizm*, <http://wodzislawslaski.naszemiasto.pl/archiwum/1770880,kuszenie-slaska-autonomia,id,t.html>, dostęp 3.12.2010.
- Reforma administracyjna*, „Monitor Samorządowy”, <http://www.regiozet.pl/monitor.php?lg=0&art=6&unit=4>, dostęp 3.12.2010.
- Ruch Autonomii Śląska chce pozwać Napierskiego*, <http://wiadomosci.onet.pl/regionalne/slask/ruch-autonomii-slaska-chce-pozwac-napierskiego,1,4020513,region-wiadomosc.html>, dostęp 3.12.2010.
- Spyra P., *Ślązacy separatyści marzą o fotelach i władzy, 22 sierpnia 2010*, <http://polski-slask.blox.pl/html>, dostęp 3.12.2010.
- Szacki W., *Prezes PiS znalazł zakamuflowaną opcję niemiecką*, „Gazeta Wyborcza” 04.04.2011, http://wyborcza.pl/1,75478,9370339,Prezes_PiS_znalazl_zakamuflowana_opcje_niemiecka.html, dostęp 3.12.2010.
- Szulc A., *Górny Śląsk znów chce autonomii*, http://www.przekroj.pl/wydarzenia_kraj_artykul,1547.html, dostęp 3.12.2010.
- Ślązacy to ludność czy już naród? 46% badanych chce zadeklarować narodowość śląską*, „Dziennik Zachodni” 28.01.2011, <http://www.dziennikzachodni.pl/fakty24/362189,slazacy-to-ludnosc-czy-juz-narod-46-badanych-chce,id,t.html>, dostęp 3.12.2010.
- Waniek H., *Krajobraz po powstaniach*, „Tygodnik Powszechny” 28.04.2009, <http://tygodnik.onet.pl/1,26046,druk.html>, dostęp 3.12.2010.
- Wyniki głosowania do sejmików województw według komitetów wyborczych i województw, arkusz 1*, PKW, http://www.pkw.gov.pl/pkw2/index.jsp?place=Lead07&news_cat_id=23063&news_id=45404&layout=1&page=text, dostęp 3.12.2010.
- Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002*, GUS, www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcrgus/PUBL_nsp2002_tabl4.xls, dostęp 3.12.2010.
- Wyniki wyborów do sejmu 2005, Rybnik, okr. 30*, <http://www.wybory2005.pkw.gov.pl/SJM/PL/WYN/M/30.htm>, dostęp 3.12.2010.
- Związek Ludności Narodowości Śląskiej szkodzi śląskiemu regionalizmowi*, <http://gorny-slask.wordpress.com/2009/08/24/zlns/>, dostęp 3.12.2010.

Silesian Autonomy Movement

Abstract

The author of the article concentrates on Silesian regionalists, primarily on the Silesian Autonomy Movement, its social activity as well as political, cultural, and social perception of this activity. Silesian regionalism was a considerable surprise for many Poles. For some of them, the postulates proposed by the Movement seem not only unprecedented in the history of Poland but also threatening the territorial integrity of the country. Public discussions about the Movement are dominated by emotions, not factual arguments, and lack scientific view on the matter. The article aims at filling at least a part of this gap.

Key words: regionalism, autonomy, ethnicity